

PORTFOLIO

Robert Frank

Robert Frank

"Οι Αμερικάνοι". Μνημειώδης επανέκδοση & έκθεση στη Ν. Υόρκη

Στα σίγουρα, οι θεοί που έστειλαν τον Ρόμπερτ Φρανκ, βαρειά οπλισμένο, παντού στην Αμερική, το έκαναν μ'ένα χαμόγελο στα χείλη. Το έργο του εκφράζει μια ειρωνική τάση απέναντι σε ένα έθνος που σε γενικές γραμμές δεν την συμμαρτίζει...

Walker Evans, 1957

Τρόλεϊ - Νέα Ορλεάν, 1955. Συλλογή: The Metropolitan Museum of Art. © Robert Frank, from The Americans

Η φωτογραφία τραβήχτηκε λίγες μόλις μέρες αφ' ότου ο Φρανκ συνελήφθη και φυλακίστηκε στο Μαγκκίχι του Αρκάνσας, χωρίς προφανή λόγο εκτός του ότι είχε γεννηθεί σε ξένη χώρα. Καθώς είναι Εβραίος που μεγάλωσε στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, βγήκε απ' το περιστατικό αυτό με πολύ εντονότερη κατανόηση για τους ανθρώπους, που τους έσπρωξε στο περιθώριο της κοινωνίας, η φυλή ή η θρησκεία τους. Απεικονίζοντας μια αυστηρή αλληλουχία από αρσενικό σε θηλυκό, από λευκό σε μαύρο, από ηλικιωμένο σε νέο και πάλι σε ηλικιωμένο, και μια κάυστική επίδειξη βαθύτατου αλλιά καταπιεσμένου συναισθήματος, αυτή η φωτογραφία περικλείει τόσο την απειπισία του φυλετικού διαχωρισμού, όσο και την ένταση που είχε πρόσφατα βιώσει ο Φρανκ.

Και κάτι άλλο: τραβήχτηκε μόλις λίγες εβδομάδες πριν συλληφθεί η Ρόζα Παρκς επειδή αρνήθηκε να δώσει το κάθισμά της σε ένα λεωφορείο στο Μοντγκόμερι της Αλαμπάμα – μια πράξη που τελικά οδήγησε στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου το 1956 να κηρύξει παράνομο τον φυλετικό διαχωρισμό στα δημόσια μέσα μεταφοράς.

Παρέλαση - Χόμποκεν, Νιου Ζέρσεϊ, 1955. Ιδιωτική συλλογή, Σαν Φρανσίσκο, © Robert Frank, from The Americans

9 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2009: ΜΙΑ ΒΡΑΔΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ROBERT FRANK

Σε μια από τις σπάνιες εμφανίσεις του στο Μουσείο Metropolitan της Νέας Υόρκης ο καλλιτέχνης συμμετείχε σε μια ανοιχτή συζήτηση με τους εκπροσώπους του τύπου και τους επιμελητές της έκθεσής του, Sarah Greenough και Jeff L. Rosenheim. Κουρασμένος, ανεβαίνοντας στο αμφιθέατρο με την βοήθεια ενός μπαστουνιού, ο Ρόμπερτ Φρανκ, σήμερα στα 85 του χρόνια, προειδοποίησε το κοινό ότι ήταν αναπόφευκτο να μην θυμάται όσα έγιναν πριν πενήντα χρόνια. Παρ'όλα αυτά, απάντησε με καλή διάθεση σε ερωτήσεις γύρω από το έργο του "Οι Αμερικάνοι". Τέσσερις γενιές θαυμαστών του σηκώθηκαν όρθιοι να τον υποδεχτούν, και στο τέλος της βραδιάς, να τον αποχαιρετίσουν με παρατεταμένο χειροκρότημα. «Ευχαριστώ πολύ! Πόσο χαίρομαι που σας συναντάω στην αγαπημένη μου πόλη, την Νέα Υόρκη. Από 'δώ ξεκίνησε και εδώ τελείωσε η διαδρομή του έργου που έγινε "Οι Αμερικάνοι". Έχω κι ένα σπίτι στην Νέα Σκωτία, αλλά από πολλή απόψει αυτή είναι η πόλη μου. Όταν πρωτοήρθα από την Ελβετία ήμουν μόλις είκοσι χρονών. Ήταν ένα πελώριο άλμα για μένα. Φοβόμουν τους Ναζί και ήθελα να πάω κάπου να μάθω Αγγλικά. Έφτασα εδώ και ένιωσα ότι μία πόρτα άνοιξε και ήμουν πια ελεύθερος».

LAURA DODSON

ΔΕΞΙΑ ΣΕΛΙΔΑ

Διαδήλωση - Σικάγο, 1956. Συλλογή: Betsy Karel, © Robert Frank, from The Americans

Το τέταρτο κεφάλαιο του βιβλίου είναι το μεγαλύτερο σε έκταση, το πιο άγριο και το πιο ελπιδοφόρο. Στις πρώτες δώδεκα φωτογραφίες παρουσιάζει μια εκπληκτική κριτική της χώρας. Υποδηλώνει ότι το αμερικανικό πολιτικό σύστημα πνίγει τη φωνή του μέσου πολίτη του, ότι οι Αμερικανοί πλατρεύουν ψεύτικα είδωλα όπως οι καουμπού και οι σταρ του κινηματογράφου, ότι η εργασία των Αμερικανών είναι περιοριστική και δεν προσφέρει ικανοποίηση και ότι οι πλούσιοι της Αμερικής είναι αλαζόνες, οι φτωχοί της πειθήνιοι και τη μεσαία τάξη της ναρκώνει σε αθόρυβη υποταγή, μια καταναλωτική κουλτούρα...

CHICAGO 1956

Robert Krause

Στο Δρόμο για το Ντελ Ρίο - Τέξας 1955.
Ιδιωτική συλλογή. Hamiltons Gallery, Λονδίνο,
© Robert Frank, from *The Americans*

Ο Φρανκ τράβηξε αυτήν τη φωτογραφία, την τελευταία του βιβλίου, το Νοέμβριο του 1955, λίγο αφότου ήρθαν και τον βρήκαν στο Τέξας η σύζυγός του Μαίρη και τα δυο τους παιδιά, η Άντρεα και ο Πάμπλο. Με τα μάτια μισόκλειστα, η Μαίρη και ο Πάμπλο μοιάζουν εξαντλημένοι. Το μόνο φωτεινό σημείο της φωτογραφίας είναι ο προβολέας του αυτοκινήτου – η δάδα που θα τους οδηγήσει αδυσώπητα στο ταξίδι τους. Επιλέγοντας τη θέση του έξω από το αυτοκίνητο με το βλέμμα προς τα μέσα, ο Φρανκ αναγνώρισε τόσο την ανάγκη του να διαχωρίσει τον εαυτό του από την οικογένειά του προκειμένου να δημιουργήσει την τέχνη του, όσο και το τεράστιο τίμημα που πλήρωσαν εντέλει όλοι τους για τις επιλογές του.

ΔΕΞΙΑ ΣΕΛΙΔΑ

Πρεμιέρα Τανίας - Χόλιγουντ, 1955.
MOMA, Νέα Υόρκη,
© Robert Frank, from *The Americans*

Εδώ ο Φρανκ εστίασε τον φακό του στους θαυμαστές στο φόντο, όχι στη σαρ στο πρώτο πλάνο, στήνοντας έναν σύνθετο ηδονοβλεπτικό διάλογο ανάμεσα στον φωτογράφο, το πλήθος, τη σαρ και τους θεατές. Καθώς κοιτάζουμε τους θαυμαστές, που έχουν το βλέμμα καρφωμένο στη σαρ, η οποία με τη σειρά της ρίχνει μια ματιά προς το μέρος μας, γίνεται ξεκάθαρος ο αυτοανα-παραγόμενος χαρακτήρας της σκηνής.

Ο ROBERT FRANK ΜΑΣ ΕΙΠΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ “ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥΣ”

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Αρχικά το βιβλίο εκδόθηκε στην Γαλλία από τον φίλο μου Robert Delpire. Το εξώφυλλο είχε μια ζωγραφιά του Saul Steinberg. Εγώ θα είχα προτιμήσει κάτι του DeKooning ή του Franz Klein, αλλά δεν τους το είχα ποτέ ζητήσει. Τελικά στην αμερικάνικη έκδοση της Grove Press επιλέξαμε την εικόνα του τρόλλεϊ που αντιπροσώπευε καλύτερα το έργο μου, μιας και εξέφραζε όσα ένιωθα κατά την διάρκεια του ταξιδιού μου σε όλη την Αμερική: τον ρατσισμό, τον διαχωρισμό ανάμεσα στους ανθρώπους... και την τάση που είχα να στέκομαι απ'έξω κοιτάζοντας μέσα.

Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την Γαλλική έκδοση την συνόδευε ένα αντί-αμερικανικό κείμενο από διάφορους συγγραφείς. Οι εικόνες έχαναν την ροή τους. Ήμουν πολύ ευγνώμων στην Grove Press γιατί σεβάστηκε τα αρχικά μου προσχέδια με την λευκή σελίδα διπλά στην φωτογραφία. Ήταν οι εκδότες του Kerouac τότε. Δεχτήκαν την μορφή του βιβλίου όπως την γνωρίζουμε σήμερα: σκέτες εικόνες και μόνο η εισαγωγή του Kerouac.

Ο EVANS...

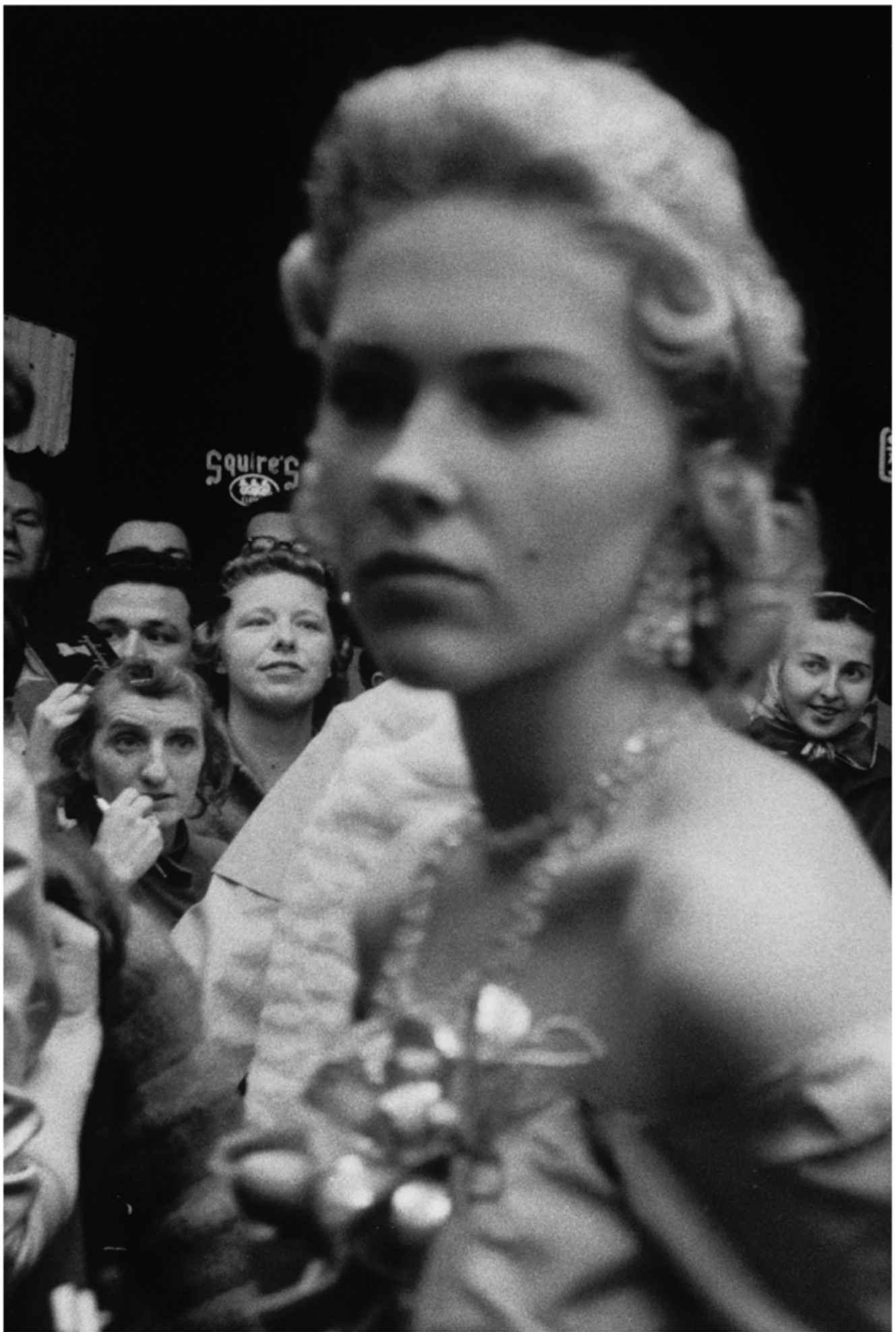
Ο Walker Evans ήταν καταλύτης στο να πάρω την υποτροφία Guggenheim. Ήταν μέλος της επιτροπής και τους γνώριζε όλους. Ήταν σίγουρο πράγμα... Με ενθάρρυνε πολύ. Του είχα πρωτο- ζητήσει να γράψει την εισαγωγή και το έκανε. Αλλά εκείνη την εποχή είχε δημοσιευτεί ένα άρθρο στους N.Y. Times (για το *On the Road*) του Kerouac και αποφάσισα να προσεγγίσω εκείνον. Βρεθήκαμε στην γωνιά ενός δρόμου, του έδειξα την μακέτα του βιβλίου, και μου είπε “ναι, κάτι μπορώ να κάνω”. Ήταν τόσο απλό. Σήμερα τέτοιες σχέσεις και συμφωνίες γίνονται με τα χίλια ζόρια! Ο Walker ήταν βέβαια δυσαρεστημένος. Αλλά η απόφαση ήταν σωστή Αναμφίβολα σωστή.

Ο KEROUAC

Πώς ήταν το να γνωρίζεις κανείς τον Kerouac; Το 1958 κάναμε ένα ταξίδι μαζί στην Florida για να φέρουμε πίσω την μητέρα του και τις γάτες της. Δεν μιλούσαμε πολύ, ήταν μια φιλία βασισμένη στο τι μπορούσε να κάνει ο ένας για τον άλλον. Για παράδειγμα δεν οδηγούσε, οπότε πήρα εγώ το τιμόνι. Κοιμόταν για ατελείωτα διαστήματα και μετά ξυπνούσε λέγοντας: “ΟΚ, όλα καλά, αφού τώρα είδα το όνειρό μου!” Είχε χιούμορ. Διασκέδασε τα παιδιά μου. Στα φανάρια, έσκυβε έξω από το παράθυρο και μιλούσε στους διπλανούς οδηγούς ακαταλαβίστικα σε ανύπαρκτες γλώσσες. Είχα την τύχη να γνωρίσω τον Alan Ginsberg και όλους τους άλλους Beat ποιητές. Σίγουρα δεν ήξερα τέτοια άτομα στην Ελβετία. Έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην καριέρα μου. Μου άνοιξαν τα μάτια και το δρόμο σε έναν ξεχωριστό κόσμο.

ΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

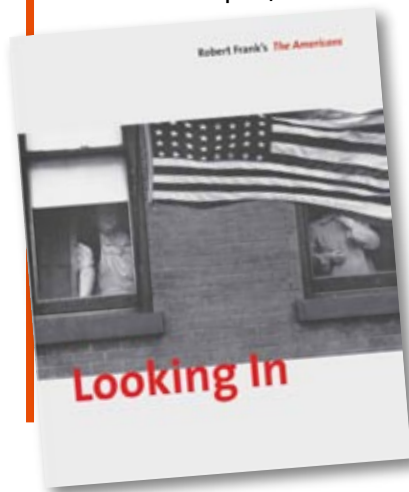
Πώς διάβλεξα τους σταθμούς του ταξιδιού; Ορισμένες φορές, μου τους πρότειναν φίλοι, όπως ο Walker, για παράδειγμα, το κουρείο στην Νότια Καρολίνα. Οι εικόνες των στούντιο στο Hollywood και οι πρεμιέρες ήταν ρεπορτάζ για τους N.Y. Times. Δούλεψα ένα διάστημα στο Los Angeles σαν ανταποκριτής τους. Άλλες φορές, έβρισκα μέσα που μου έδιναν άδεια για φωτογράφιση, όπως στο εργοστάσιο Ford του Detroit. Τα εργοστάσια και οι εργάτες είχαν μεγάλο ενδιαφέρον. Θυμάμαι τα πρόσωπά τους, να δουλεύουν μέσα σε τέτοια ζέση και τέτοιο θόρυβο... Συνήθως όμως ακολουθούσα απλά το ένστικτό μου, προς τα πού να πάω, δεξιά ή αριστερά. Οδηγούσα όταν είδα τυχαία την κηδεία στην Νότια Καρολίνα. Φαίνεται πως ο νεκροθάφτης της ενορίας είχε πεθάνει. Ήταν σημαντικό γεγονός. Εκεί τουλάχιστον μου επέτρεψαν να φωτογραφίσω χωρίς ερωτήσεις. Άλλες φορές, όπως στο Hoboken, ή στις παρελάσεις και γιορτές με ενδιέφερε ν' αποτυπώσω την μοναξιά των ανθρώπων μέσα στο πλήθος και την φασαρία.

Ασανσέρ - Μαϊάμι Μπις, 1955. Συλλογή: Philadelphia Museum of Art, © Robert Frank, from The Americans

Ο Κέρουακ γράφει: «Εκείνο το γεμάτο μοναξιά κορίτσι του ανεγκυστήρα, που σκλώνει τα μάτια ψηλά αναστενάζοντας μέσα σε μια καμπίνα γεμάτη συγκεχυμένους δαίμονες, πώς το λένε και που μένει;»

Το εφώθηλο της νέας έκδοσης

ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στο μπαρ (Gallup, New Mexico) υπήρχαν πολλοί μεθυσμένοι καουμπόι. Θυμάμαι πως έπρεπε να κρατήσω την κάμερα χαμηλά, να μη φαίνεται. Είναι επικίνδυνο να τραβάς μεγάλη προσοχή σε τέτοια μέρη. Αλλά μαθαίνεις πως να χειριστείς την κάθε κατάσταση. Ο φωτογράφος είναι σαν κυνηγός, τραβάει την σκανδάλη και μετά θέλει να γυρίσει σπίτι με την φωτογραφία σαν θήραμα. Ήμουν γρήγορος και πονηρός. Για παράδειγμα, ήμουν σε απόσταση 5 μέτρων από εκείνο το ζευγάρι στο λόφο του San Francisco και τους φωτογράφιζα. Όταν εκνευρισμένοι, με πρόσεξαν, έκανα το κλικ και γύρισα αμέσως την πλάτη, προσποιούμενος πως φωτογράφιζα κάτι άλλο.

ΟΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΙΛΟΥΝ

Συχνά η ρομαντική μου φαντασία με παρέσυρε σε μέρη που ήταν σχεδόν άγνωστα στο Butte, Montana, για παράδειγμα. Ήταν μια πόλη στην άκρη του πουθενά που λίγοι γνώριζαν, με ανθρακωρύχους και παιδιά να παίζουν στους χωματόδρομους. Ήμουν τυχερός που βρήκα ένα δωμάτιο σ' ένα ξενοδοχείο με 14 ορόφους από όπου τράβηξα την θέα απ'το παράθυρο. Στο Butte φωτογράφισα και δύο τύπους που έκαναν ωτοστόπη δεν θυμάμαι και καλά. Θα 'ταν προτιμότερο να είχα κρατήσει σημειώσεις αλλά ήμουν πολύ

Κηδεία - Αγία Ελένη, Νότια Καρολίνα, 1955. Συλλογή: Susan & Peter McGill, © Robert Frank, from The Americans

απασχολημένοι με την οδήγηση και την φωτογράφιση. Θα΄ταν καλύτερα βέβαια, όμως οι εικόνες απομένουν. Οι εικόνες πρέπει να μιλούν, όχι εγώ.

ΑΠΛΑ ΕΝΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Παρ΄όλα αυτά ξαφνιάστηκα με την αντίδραση που προκάλεσε η πιθανή έκδοση του βιβλίου. Το κοινό ενοχλήθηκε γιατί ήταν συνηθισμένο σε μία άποψη όπως προβάλλονταν από το περιοδικό Life. Οι φωτογραφίες έπρεπε να είναι σαφείς και χωρίς υπονοούμενα. Έπρεπε να σου ανεβάζουν την διάθεση και να υψώνουν το ηθικό σου. Πιστεύω πάντα όμως ότι μέσα στην κριτική υπάρχει και η αγάπη.

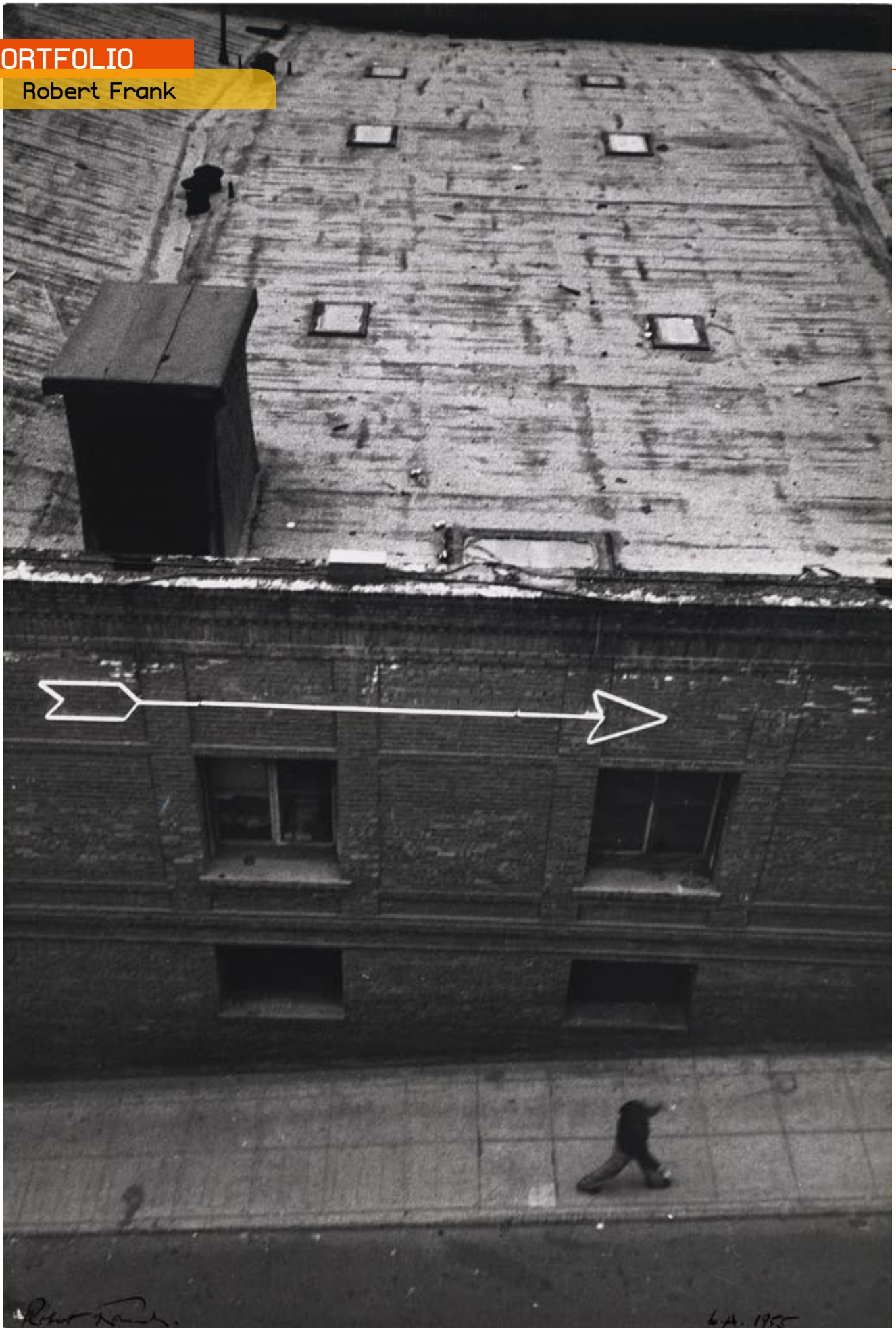
Τι προσπαθούσα να αποκαλύψω για την Αμερική; Ήταν απλά ένα πορτραίτο, μία καθημερινή δουλειά όπου κυνηγούσα να βρω τύπους ανθρώπων που με ενδιέφεραν. Ήμουν σε καλή φόρμα τότε. Άρπαζα ότι μπορούσα με κάθε τρόπο. Έπρεπε κανείς να κινηθεί γρήγορα να είναι έτοιμος για τα πάντα. Έπρεπε να τραβήξεις την φωτογραφία, όχι να απασχολείσαι με τεχνικές λεπτομέρειες όπως σωστές εκθέσεις. Κάποιες φορές δεν κοιτούσα καν μέσα στο σκόπευτρο. Το γενικό θέμα ήταν πιο σημαντικό από την οποιαδήποτε συγκεκριμένη στιγμή, το θέμα ήταν το συναίσθημα Η συναισθηματική αντίδραση πρώτη απ΄όλα.

Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ.

Χάρηκα όταν αναγνωρίστηκε και αξιοποιήθηκε το έργο μου, αλλά η εμπορευματοποίηση σκοτώνει το κάθε τι. Εννοείται πως ωφεληθήκα απ΄αυτό, αλλά για μένα ήταν το «καρφί στο φέρετρο μου». Όλοι θέλουν ένα κομμάτι της πίτας, αλλά σιγά σιγά μικραίνει μέχρι που δεν μένει τίποτα. Έτσι, το 1960 έβαλα την Leica στο συρτάρι. Μου φαίνεται περίεργο ότι αυτές οι φωτογραφίες επέζησαν για τόσα χρόνια, και είμαι περήφανος γι΄αυτό. Ο χρόνος κυλάει και το ταξίδι τελείωσε. Τώρα είναι μόνο σαν μια πτώση γεγονότων που συνέβησαν άλλοτε...

PORTFOLIO

Robert Frank

Los 'Avzeñes - 1955-56. Σημειώνη: Susan & Peter McGill, © Robert Frank, from The Americans

Robert Frank

6.A. 1955

Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Μερικές φορές, η παραμονή μου σε κάποιο μέρος περιοριζόταν από την αστυνομία. Μια μέρα, ένας μπάτσος καθόταν σε μία βεράντα και με φώναξε κοντά του. Μου έδειξε το ρολόι του: «Σου δίνω πέντε λεπτά και μετά εξαφανίζεσαι». Αργότερα, στο Arkansas, με φυλάκισαν ως «ύποπτο». Ήμουν μόνος και κανένας δεν ήξερε που βρίσκομαι. Οι αστυνομικοί ήθελαν να κατασχέσουν τα φιλμ μου. Τους είπα ότι ήμουν καλλιτέχνης από τη Νέα Υόρκη με υποτροφία Guggenheim. Με ρώτησαν αν ήμουν... κολλητός του δημάρχου της Νέας Υόρκης και μου είπαν «ποιος είναι ο Guggenheim;». Με ρώτησαν γιατί τα παιδιά μου, ο Πάμπλο και η Αντρέα είχαν ξένα ονόματα. Ήταν μια κακιά σκηνή, αλλά όταν είναι κανείς νέος, πάντα ελπίζει ότι θα βρεθεί μια λύση, και τελικά μ'αφήσαν. Μου φαίνεται πως απλά αυτοί οι αστυνομικοί δεν είχαν τίποτα καλύτερο να κάνουν.

Η ΕΧΘΡΟΤΗΤΑ

Ποτέ δεν ένιωθα προστατευμένος από την κάμερα. Αντί να λειτουργεί σαν ασπίδα, με έβαζε σε κίνδυνο. Εκτός αν ήσουν πατέρας που φωτογράφιζε τα πέντε μωρά του, σε θεωρούσαν ύποπτο. Και λόγω του πανικού γύρω απ'τον κομμουνισμό, σε θεωρούσαν κατάσκοπο. Θυμάμαι δύο σχόλια από αυτό το ταξίδι. Το ένα ήταν «Θα πρέπει να είσαι κομμουνιστής». Το δεύτερο συνέβη στο Mississippi. Κάτι νέα παιδιά που έπαιζαν μπάλα μου φώναξαν: «Γιατί δεν πας στην άλλη πλευρά της πόλης να παίξεις με τους αράπηδες;» Αυτά τα γεγονότα δεν μου προκάλεσαν μίσος για την Αμερική. Αγαπώ την Αμερική και γι'αυτό και έγινα Αμερικανός πολίτης. Απλά με ξάφνιασε ο βαθμός της ρατσιστικής εχθρότητας που δεν είχα ποτέ αντιμετωπίσει στη Νέα Υόρκη. Με έφερε πιο κοντά στον μαύρο πληθυσμό. Μου φαινόταν αξιοπρεπείς σε σύγκριση με όσα αντιμετώπιζαν. Η εμπειρία αυτή μου προκάλεσε συμπόνοια για τους κοινούς ανθρώπους που συναντούσα στο δρόμο και αποφάσισα να τους κάνω το κεντρικό θέμα του βιβλίου μου...

Ποντέο - Νέα Υόρκη, 1954. Συλλογή Barbara και Eugene Schwartz © Robert Frank, from The Americans

ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ: ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ο Ρόμπερτ Φρανκ γεννήθηκε στην Ελβετία το 1924.

Το φωτογραφικό λεύκωμά του "Οι Αμερικάνοι" θεωρείται ως ένα από τα σπουδαιότερα έργα του 20^{ου} αιώνα. Με υποτροφία από το ίδρυμα Guggenheim, ο Φρανκ διέσχισε 10,000 μίλια και 30 πολιτείες για να καταγράψει "μια εικόνα του τι βρίσκεται - τι βλέπει - στην Αμερική ένας μετανάστης που του δίνει μια αίσθηση του εγχώριου πολιτισμού που τώρα εξαπλώνεται σ' όλο τον κόσμο." Από το 1955 ως το 1956 τράβηξε 757 φιλμ και 27.000 φωτογραφίες από τις οποίες επέλεξε 83 που συνθέτουν το βιβλίο που εκδόθηκε το 1959 με εισαγωγή του "μπόνικ" συγγραφέα Jack Kerouac. Αρχικά το βιβλίο κατακρίθηκε για τον αντιαμερικανισμό του και δέχτηκε μια αντίστοιχη επίθεση για την επαναστατική φωτογραφική του προσέγγιση. Με τον αυθορμητισμό του στιγμιότυπου, χαμηλές γωνίες λήψης, λοξά κάδρα και υπερβολικό γκρι, οι εικόνες του Φρανκ αντιμετώπιζαν με σκληρή ειλικρίνεια φυλετικά και θρησκευτικά θέματα, την υποκρισία της πολιτικής κατάστασης, την αποξένωση, την επιθετικότητα και την απομόνωση ενός πολιτισμού στα πρόθυρα μιας ριζικής κοινωνικής αλλαγής.

Φωτ.: Walker Evans, Ρόμπερτ Φρανκ - Μαμπού, Νέα Σκωτία 1971, © Walker Evans Archive, The Metropolitan Museum of Art